

УДК 658.012.4:504(075.8)

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК НОВИЙ ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ

Мазур К.В., Ніцпан І.А.

Вінницький національний аграрний університет

Розглянуто питання підвищення ефективності впровадження системи екологічного менеджменту на підприємствах в умовах ринкової економіки. Удосконалено механізм управління підприємством на основі впровадження екологічного менеджменту. Обґрунтовано місце, завдання і стадії екологічного менеджменту в системі інтегрованого еколого-економічного управління.

Ключові слова: екологічний менеджмент, екологічна політика, міжнародний стандарт ISO 14000, природокористування, природоохоронна діяльність.

Постановка проблеми. Екологічну ситуацію в Україні вже давно характеризують як кризову. Впродовж тривалого часу відбувалися структурні деформації народного госпо-

дарства, за яких перевага надавалася розвитку сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості. Відхід від традиційно «ресурсної і споживацької» стратегії

розвитку потребує зміни поведінки суспільства, розроблення нових концепцій державного управління й підприємницької діяльності, оскільки розбалансованість функцій використання природного капіталу та його відтворення призвела до широкомасштабних деструктивних процесів, які становлять реальну загрозу для здоров'я людини і розвитку суспільства.

Останніми десятиліттями з'явилися нові наукові напрями, які генерують в собі як класичні вчення, так і новітні уявлення про людину, суспільство і природу та їх співіснування. Одним із таких напрямів є екологічний менеджмент, який на сьогодні вже є своєрідною ідеологією управління виробничою діяльністю, оскільки пропонує дієвий інструментарій для розв'язання поточних та попередження виникнення нових еколого-економічних проблем виробництва [2, с. 308].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну і методологічну основу дослідження системи екологічного менеджменту складають праці українських та зарубіжних вчених. Важливе значення мали праці Н. Пахомової, К. Ріхтера, А. Садєкова, О. Балацького, Т. Галушкіної та інших вчених, присвячені вивченню екологічного менеджменту як типу управління сучасним підприємством, а також роботи В. О. Паламарчука, Г. В. Черевка, М. І. Яцківа, І. Г. Яремчука та ін., що розкривають економічний механізм природо-користування.

Не зважаючи на те, що в наукових дослідженнях висвітлюються питання екологічного менеджменту, деякі аспекти застосування екологічного менеджменту все ж залишаються мало дослідженими та недостатньо висвітленими в економічній літературі.

Виклад основного матеріалу. Екологічний менеджмент стає не тільки складовою системи менеджменту, але й відіграє першочергову роль в цій системі, так як інші складові базуються на принципах екологічного менеджменту.

Термін «екологічний менеджмент» трактується переважно в таких значеннях, як: діяльність громадських екологічних організацій; сукупність заходів, методів і засобів управління природо-

охоронною діяльністю підприємства; система управління окремим природним комплексом, що підлягає особливій охороні; частина загальної системи управління, що включає організаційну структуру, діяльність з планування, обов'язки, відповідальність, досвід, методи, методики, процеси і ресурси для формування, здійснення, аналізу та актуалізації екологічної політики конкретної організації [5, с. 227].

Екологічний менеджмент створювався в передових країнах з ринковою економікою для досягнення паритету між економічними інтересами виробника та екологосоціальними потребами суспільства.

Основними ознаками екологічного менеджменту є [4, с. 9]:

- 1) він є складовою загальної системи екологічного управління,
- 2) він є системою ринкового управління до-вкіллям,
- 3) його дія обмежується на територіальному ієрархічному рівні в рамках регіону, корпорації, підприємств в сферах з ринковими відносинами, насамперед, виробничій.

Підприємство є першим та найбільш важливим елементом, що впливає на забруднення та деградацію довкілля у господарчій діяльності людини. Екоменеджмент тісно пов'язаний із стратегією підприємства. Стратегією сучасного підприємства є досягнення необхідних темпів економічного розвитку, зростання обсягів виробництва, одержання прибутку в умовах жорсткої конкурентної боротьби на зовнішніх та внутрішніх ринках.

Розглянемо місце екологічного менеджменту на підприємстві на рис. 1.

До особливостей екологічного менеджменту підприємства можна віднести: організаційну структуру, що здійснює екологічний менеджмент на підприємстві; екологічну політику підприємства; фінансування природоохоронних заходів; виробничий екологічний моніторинг; розповсюдження екологічної інформації.

Відсутність ефективної системи управління в сфері охорони навколишнього природного середовища та занадто повільне, ніж очікувалося,

Рис. 1. Місце екологічного маркетингу в системі еколого-економічного управління підприємством [3, с. 42]

проведення структурних реформ і модернізації технологічних процесів в умовах зростання національної економіки призводить до збільшення рівня забруднення та зумовлює підтримку старих, неефективних підходів до використання енергетичних і природних ресурсів.

Вирішальне значення у впровадженні системи екологічного менеджменту на підприємствах відіграє екологічний аудит, що передбачає проведення комплексного екологічного аудиту виробничої системи, фінансової діяльності та відповідності. Рекомендації первинного екологічного аудиту підприємства є визначальними для реалізації всіх подальших етапів упровадження системи екологічного менеджменту та змісту спеціалізованих внутрішніх екологічних документів: програми щодо проектування та впровадження екологічного менеджменту, настанови з системи екологічного менеджменту, внутрішніх екологічних регламентів підприємства тощо [6, с. 75].

Ефективність системи екологічного менеджменту підприємства буде досягнуто лише за умови активної підтримки з боку вищого керівництва та участі всього персоналу у налагодженні екологічно свідомої й відповідальної діяльності. Керівники своїм особистим прикладом повинні демонструвати зацікавленість у вирішенні питань безпеки та охорони навколишнього середовища, підвищуючи навички й знання в процесі навчання

та практичної роботи, забезпечувати двосторонній обмін інформацією з працівниками, формувати та стимулювати позитивне відношення персоналу до проблем навколишнього середовища.

Підприємства, що практикують екологічний менеджмент одержуватимуть ряд істотних переваг. Результати впровадження системи екологічного менеджменту підприємств: скорочення споживання на одиницю продукції сировини, води, енергії; зменшення виробничих і експлуатаційних витрат; поліпшення якості продукції і виробничих процесів; забезпечення безперервності виробництва; зменшення обсягу довгострокових зобов'язань підприємства щодо ліквідації збитку, нанесеного навколишньому середовищу; підприємства, що впровадили систему екологічного менеджменту, визнану на міжнародному рівні, більш конкурентоспроможні на ринку [2, с. 309].

Ураховуючи всезростаюче значення екологічного менеджменту його розробка і впровадження, як зазначається в міжнародному стандарті серії ISO 14000, має відбуватися за певними стадіями (рис. 2).

Таким чином, використання таких груп інструментів, які спираються на міжнародно визнані правові норми та екологічні стандарти, має сприяти виникненню економічної зацікавленості у суб'єктів господарювання до впровадження природоохоронних, ресурсозберігаючих та при-

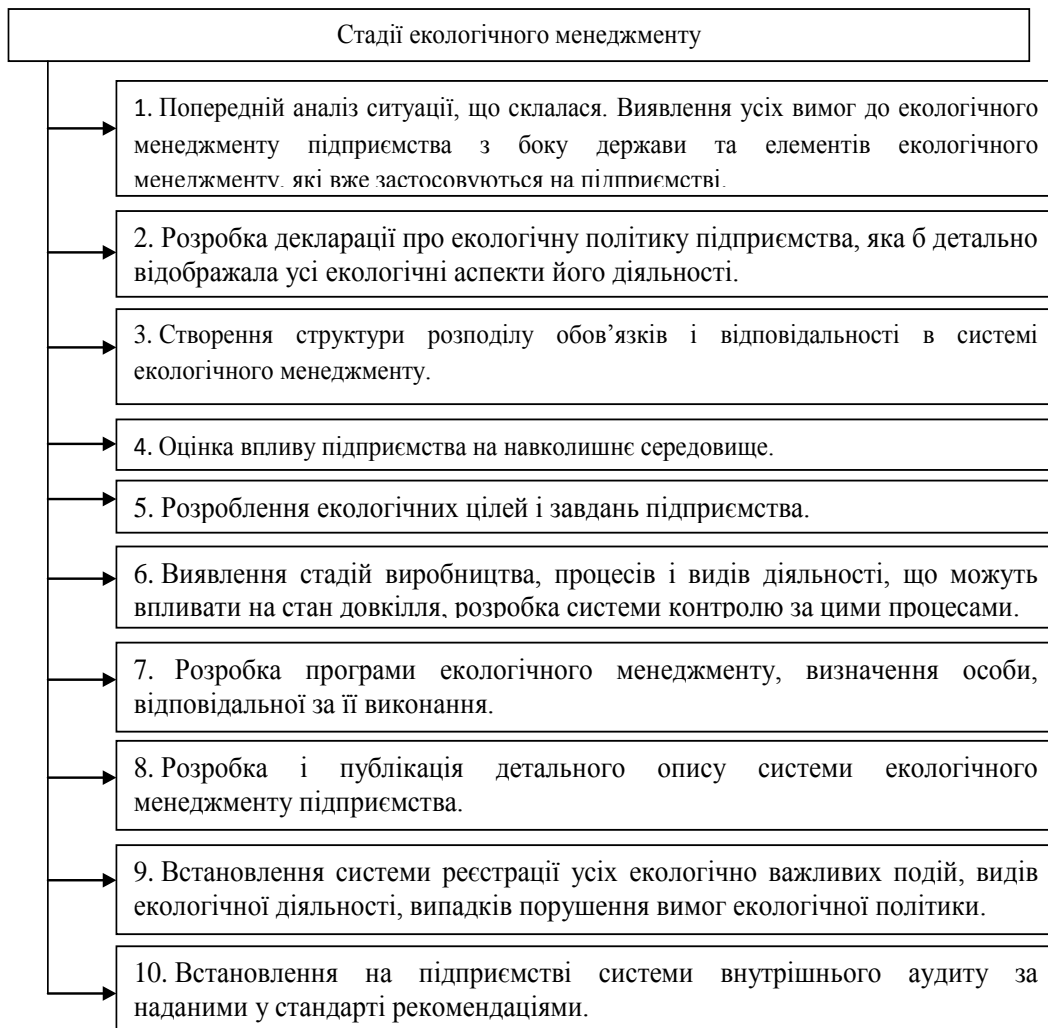

Рис. 2. Стадії екологічного менеджменту на підприємстві [6, с. 79]

роdo відновлювальних технологій на діючих та при будівництві нових виробництв.

Для досягнення логічних цілей система управління навколишнім середовищем повинна заохочувати організації до впровадження найкращих існуючих технологій там, де це можливо та економічно доцільно.

Отже, з вище наведеного матеріалу можна стверджувати, що важливою передумовою розвитку підприємств на засадах збереження природних ресурсів і водночас забезпечуючи конкурентоспроможність продукції, яку вони випускають, є ефективне управління на основі входження підприємства до системи екологічного менеджменту.

Висновки з даного дослідження. На основі викладено матеріалу можна зробити висновки про

те, що система екологічного менеджменту на підприємстві є природним продовженням контролю якості продукції і послуг. Систему екологічного менеджменту слід розглядати як процес, що дозволяє краще систематизувати пріоритети і проекти, а також ідентифікувати проблеми і можливі негативні впливи ще до їх прояву. Система екологічного менеджменту може сприяти зниженню плинності кадрів, удосконаленню системи добору нових співробітників, поліпшенню умов роботи. У результаті впровадження системи екологічного менеджменту на виробничих підприємствах забезпечується економне використання сировини, матеріалів та енергоресурсів, зменшується негативний вплив на навколишнє середовище і, як наслідок, зменшуються екологічні платежі та штрафні санкції.

Список літератури:

1. Барков Д. И. Международные экологические стандарты качества продукции ISO 14000 и перспективы их внедрения в Украине [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.erudition.ru/referat/printref/id_1.html
2. Бойко О. Ю. Екологізація корпоративного управління на підприємствах АПК / О. Ю. Бойко // Вісник Сумського державного аграрного університету. Серія «Економіка. Менеджмент». – 2015. – Вип. 2. – С. 308-310.
3. Варламова І. С. Система екологічного менеджменту на металургійних підприємствах в умовах ринкової економіки / І. С. Варламова // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 6. – С. 42-44.
4. Загороднюк П. О. Взаємозв'язок екологічної й економічної безпеки та її вплив на економічне зростання України // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності / П. О. Загороднюк // 2014. – № 6. – С. 9-14.
5. Потап О. А. Концептуальні засади екологічного менеджменту підприємства // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 226-235.
6. Смоленський І. Система екологічного менеджменту в підприємстві / І. Смоленський // Економіка України. – 2014. – № 12. – С. 73-80.

Мазур Е.В., Ницпан И.А.

Винницкий национальный аграрный университет

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ КАК НОВЫЙ ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕТОД УПРАВЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВОМ

Аннотация

Рассмотрены вопросы повышения эффективности внедрения системы экологического менеджмента на предприятиях в условиях рыночной экономики. Усовершенствован механизм управления предприятием на основе внедрения экологического менеджмента. Обосновано место, задачи и стадии экологического менеджмента в системе интегрированного эколого-экономического управления.

Ключевые слова: экологический менеджмент, экологическая политика, международный стандарт ISO 14000, природопользования, природоохранная деятельность.

Mazur K.V., Nitspan I.A.

Vinnitsia National Agrarian University

ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AS A NEW METHOD FOR AN EFFICIENT PRODUCTION MANAGEMENT

Summary

It's considered question of improving the efficiency of implementing environmental management systems in enterprises in a market economy. The mechanism of enterprise management through the introduction of environmental management is improved. It's grounded place, tasks and stages of the environmental management system of integrated environmental and economic governance.

Keywords: environmental management, environmental policy, international standard ISO 14000, environmental management, environmental protection.